

ISSN: 2146-1961

Ayoğlu, Ç. & Özdemir, P. (2024). Annelerin Geleneksel Annelik Rolünün Yordanmasında Toplumsal Cinsiyet Algıları ve Evlilik İlişkisi İnançlarının Rolü, *International Journal of Eurasia Social Sciences (IJOESS)*, 15(56), 757-774.

DOI: <http://dx.doi.org/10.35826/ijoess.4459>

Makale Türü (ArticleType): Araştırma Makalesi

ANNELERİN GELENEKSEL ANNELİK ROLÜNÜN YORDANMASINDA TOPLUMSAL CİNSİYET ALGILARI VE EVLİLİK İLİŞKİSİ İNANÇLARI ROLÜ

Çağla AYOĞLU

Psikolojik Danışman, Düzce Üniversitesi, Düzce, Türkiye, ayyoglu@gmail.com
ORCID: 0009-0000-1245-9001

Pınar ÖZDEMİR

Dr. Öğretim Üyesi, Düzce Üniversitesi, Düzce, Türkiye, pinarozdemir@duzce.edu.tr
ORCID: 0000-0003-1324-3426

Gönderim tarihi: 12.01.2024

Kabul tarihi: 11.05.2024

Yayın tarihi: 01.06.2024

Öz

Araştırmada annelerin geleneksel annelik rolünün yordanmasında toplumsal cinsiyet algıları ve evlilik ilişkisi inançlarının rolü incelenmiştir. Ayrıca annelerin geleneksel annelik rolü, toplumsal cinsiyet algısı ve evlilik ilişkisi inançlarının annelerin çalışma durumlarına göre farklılaşp farklılaşmadığı araştırılmıştır. Araştırmanın katılımcılarını Türkiye'nin farklı illerinden evli ve çocuğu olan 309 kadın oluşturmuştur. Araştırmada nicel araştırma tekniklerinin bir alt türü olan korelasyon türü ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın verileri Demografik Bilgi Formu, Geleneksel Annelik Ölçeği, Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği ve Evlilik İlişkisi İnançları Ölçeği aracılığı ile toplanmıştır. Verilerin analizinde ilişkisiz örneklem t testi ve çoklu doğrusal regresyon analizi kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular incelenmiş ve yapılan regresyon analizine göre evlilik ilişkisi inançlarının geleneksel annelik rolünü pozitif ve anlamlı olarak yordadığı görülmüştür. Bu bulguya göre annelerin evliliğe ilişkin olumsuz inançları arttıkça sergiledikleri annelik rolleri daha fazla gelenekselleşmektedir. Diğer bir bulgu ise toplumsal cinsiyet algısının geleneksel annelik rolünü negatif ve anlamlı olarak yordadığıdır. Diğer bir değişle annelerin kadın ve erkeğe yönelik yüklediği toplumsal cinsiyet algısı, olumluluğunu kaybettiğinde annelerin annelik rolleri daha fazla geleneksel hale gelmektedir. Ele alınan değişkenlerin modele olan katkıları ayrı ayrı incelendiğinde evlilik ilişkisi inançlarının modele en büyük katkıyı sağladığı görülmektedir. Ayrıca çalışan annelerin geleneksel annelik rolünün çalışmayan annelerden daha düşük olduğu söylenebilir. Çalışan annelerin toplumsal cinsiyet algısındaki olumluluğun çalışmayan annelerden daha yüksek olduğu, evliliğe yönelik işlevsel olmayan inançlarının ise çalışmayan annelerden daha düşük olduğu söylenebilir. Araştırmada elde edilen bulgular bir arada değerlendirildiğinde geleneksel annelik rolünün yordanmasında toplumsal cinsiyet algısının ve evlilik ilişkisi inançlarının rolü olduğu ve annelerin ücretli bir işte çalışıp çalışmadığına göre değiştiği görülmektedir.

Anahtar kelimeler: Geleneksel annelik, toplumsal cinsiyet, evlilik ilişkisi inançları, regresyon analizi.

THE ROLES OF GENDER PERCEPTIONS AND MARITAL RELATIONSHIP BELIEFS IN PREDICTING MOTHERS' TRADITIONAL MOTHERING ROLE

ABSTRACT

This study examined the roles of perceptions of gender and marital relationship beliefs in predicting mothers' traditional motherhood roles. In addition, this study examined whether mothers' traditional motherhood role, perceptions of gender, and marital relationship beliefs differed according to participants' employment status. The participants were 309 married women with children from different provinces of Turkey. The correlation-type relational survey model, a subtype of quantitative research techniques, was used in the study. The data was collected using Demographic Information Form, Traditional Motherhood Scale, Perception of Gender Scale, and Beliefs on Marriage Relationship. Independent samples t-test and multiple regression analysis were used to analyze the data. Regression analysis showed that marital relationship beliefs positively and significantly predicted the traditional mothering role. According to this finding, as mothers' negative beliefs about marriage increased, their mothering roles became more traditional. Another finding was that perception of gender negatively and significantly predicted the traditional mothering role. In other words, as the gender perception that mothers attribute to women and men lost its positivity, their mothering roles became more traditional. When the contributions of the variables to the model were analyzed separately, marital relationship beliefs made the largest contribution to the model. In addition, the traditional motherhood role of mothers in paid employment was lower than those not in paid employment. Working mothers had higher positive gender perceptions than mothers not in paid employment, and their dysfunctional beliefs about marriage were lower than those of mothers not in paid employment. When the findings obtained in the study are evaluated together, it is seen that gender perception and marital relationship beliefs played a role in the prediction of traditional motherhood roles, and that it varied according to whether the mothers have a paid job.

Keywords: Traditional motherhood, gender, beliefs of marital relationship, regression analysis.

GİRİŞ

Toplumun temel yapıtaşını oluşturan kadınlar dünya nüfusunun yarısını oluşturmakta ve doğurganlık özellikleri sebebiyle de insan soyunun devamlılığını sağlamaktadır (Pinar vd., 2009). Hamileliğin tüm sıkıntılarına katlanan anne, hamilelikten itibaren bebeği ile bağ kurmaya başlamaktadır. Doğumun gerçekleşmesi ile de bebeği ile ilgilenmekte ve bu durumdan memnuniyet duymaktadır. Annenin bunları yapmasına sebep olan şey, kadına özgü olan annelik içgüdüdür. Bu sebeple kadınlar, anneliği bilmekte ve çocuklarının bakımından birincil derecede sorumlu olmaktadır (Sever, 2015). Doğum gerçekleşene kadar gebelik hormonları kontrol altında tutulmakta ve bebek doğar doğmaz annenin davranışlarında değişiklikler meydana gelmektedir. Böylece anne, bebeği doğar doğmaz onunla ilgilenmektedir (Brunton ve Russell, 2008).

Annelik davranışları; bebeğin bakımını ve korunmasını sağlamak adına önem taşıdığı kadar bebeğin sağlıklı bir şekilde büyümesi ve gelişebilmesi için de önem arz etmektedir (Yurtsever Kılıçgün ve Kılıçkaya, 2016). Annelik davranışları genetik, çevresel ve fizyolojik etkenler sonucunda oluşmakta ve bu davranışlar günlük yaşama annelik rolü olarak yansımaktadır (Eşel, 2010; Yurtsever Kılıçgün ve Kılıçkaya, 2016). Bir kadının annelik davranışlarını öğrenme süreci annelik kimlik gelişimi olarak adlandırılmaktadır. Annelik davranışlarını öğrenme süreci; gebeliğin belirlenmesi ile başlamakta, gebelikte gelişmekte ve anne olma yani annelik kimlik gelişiminin oluşumu ile tamamlanmaktadır (Özkan ve Polat, 2011).

Annelik, geleneksel açıdan biyolojik kadınlık ile ilişkilendirilmektedir. Annelik kavramına kültürel açıdan bakıldığında ise içeriğinin pek çok farklı nitelik barındırdığı görülmektedir. Bir başka ifadeyle annelik, hamilelik ile başlayan bedensel bir tecrübe ve doğumdan sonra bebeğin fiziksel ve psikolojik pek çok ihtiyacını karşılama üzerine kurulu bir rol olarak tanımlanmaktadır (Sever, 2015). Toplumda ekonomik, siyasi ve kültürel değişimlere uğrayan annelik kavramı, bir yandan geleneksel içeriğini korurken diğer yandan da yeni anlamlar kazanmıştır (Özkan ve Yılmaz, 2022; Sever, 2015; Yurtsever Kılıçgün ve Kılıçkaya, 2016).

Kız çocuğu kendi kimliğini oluşturmaya çalışırken bir yandan da kendisinin bir kadın olarak nasıl yetiştireceğini öğrenmektedir. Bu sebeple kız çocuğu, anne olduğunda toplumun kendisine biçtiği rolü oynamaktadır. Geleneksel kadın kimliği de bu şekilde gündelik hayat içerisinde herhangi bir sorgulama olmaksızın nesiller boyu aktarılmaktadır. Geleneksel kadın kimliği, yavaş değişen hatta değişime açık olmayan, kutsal olarak benimsediği gerçeklere sahip çıkan ve bu değerleri sonraki nesillere miras bırakma kararlarına sahip kadın kimliğini tanımlamaktadır (Metin, 2011).

Geleneksel yaklaşımda annelik bir görev olarak görülmektedir. Bir kadının tam manasıyla kadın olabilmesi için anne olmayı istemesi ve anne olması gerekmektedir (Yurtsever Kılıçgün ve Kılıçkaya, 2016). Çünkü annelik kadınlığı anlamlandırmanın en önemli faktörü olarak görülmektedir (Özkan ve Yılmaz, 2022). Annelik kutsal olarak görülmekte ve annenin fedakâr, şefkatli olması beklenmektedir (Özkan ve Yılmaz, 2022; Yurtsever Kılıçgün ve Kılıçkaya, 2016).

Geleneksel annelikte çocuğun bakımından evdeki kadınların tümü, hatta evin büyük çocukları da sorumlu olmaktadır. Geleneksel annenin, çocuğunu modern bilgiler yerine geleneksel bilgilerle yetiştirmesi, sosyal hayatına devam etmemesi ve kariyerini sürdürmemesi beklenmektedir. Modern annenin ise çocuğunu modern tıbbın ve çocuk uzmanlarının sağladığı en gelişmiş bilgilerle yetiştirmesi, bu süreçte sosyal hayatına devam etmesi ve kariyerini sürdürmesi beklenmektedir (Sever, 2015).

Geleneksel toplumlarda anneliğe ilişkin olarak herkes fikir beyan etmekte ve annelik herkesi ilgilendirmektedir. Bu toplumlarda annelik davranış ve tutumları, toplumun dayatmalarından ve kadına uygun gördüğü rollerden etkilenmektedir (Özkan ve Yılmaz, 2022). Annelik, ataerkil toplumlarda kadını fiziksel ve duygusal olarak tamamlamaktadır. Çocuk sahibi olmamak kadın için bir eksiklik ve tamamlanmamışlık anlamına gelmektedir (Karaman ve Doğan, 2018).

Günümüzde ise annelik kavramının değişime uğradığı ve anneliğe yeni unsurların eklendiği görülmektedir (Özkan ve Yılmaz, 2022; Yurtsever Kılıçgün ve Kılıçkaya, 2016). Bu unsurlardan biri ise günümüzde anneliğin planlanarak yapılır hale gelmesidir. Anneler, çocuk bakımı ve eğitimi konusunda profesyonel destek hizmetlerinden yararlanmalı, çocuklarını modern tıp bilgileri ve alanında uzman kişilerin sunduğu bilgiler ile yetiştirmelidir. Bunların yanı sıra anneler sosyal hayatlarını, kariyerlerini devam ettirmeli ve kişisel bakımlarını da aksatmamalıdır (Yurtsever Kılıçgün ve Kılıçkaya, 2016).

Kadınların toplumdaki sosyal statülerini belirleyen önemli değişikliklerin başında gelen annelik (Deliktaş ve ark., 2015), pek çok toplumda kadınların üstlenmeleri gereken bir görev olarak görülmektedir (Yurtsever Kılıçgün ve Kılıçkaya, 2016) ve bu durum kadınlar üzerinde önemli bir baskı oluşturmaktadır (Özkan ve Polat, 2011). Böylece biyolojik cinsiyetle başlayan kadın olma süreci toplumsal cinsiyet rollerini öğrenme ile şekillenmektedir (Erden İmamoğlu, 2013). Toplumsal cinsiyet (gender), biyolojik olarak erkek ve kadın ayrımından farklı olarak toplumsal ve kültürel olarak belirlenen *cinsiyet konumu* ya da *cins kimliğini* ifade etmektedir (Altınova ve Duyan, 2013; Gezer Tuğrul, 2019; Gürhan, 2010). Başka bir ifadeyle toplumsal cinsiyet, biyolojinin kodladığı maddi bedenlere manevi anlamlar yüklemektedir (Bingöl, 2014).

Toplumsal cinsiyet, doğuştan gelen kadın ve erkek cinsiyeti ile ilgili özellikleri, toplumsallaşma süreci ve kültür ile yorumlayarak yapılandırmakta ve kadın ve erkeğe sosyal olarak belirlenen roller ve sorumluluklar tanımlamaktadır (Altınova ve Duyan, 2013; Gürhan, 2010). Böylece toplumun kadın ve erkekten beklentileri şekillenmektedir. Fakat toplumsal cinsiyet anlayışı ve uygulamaları toplumdan topluma farklılık göstermektedir (Gürhan, 2010; Marshall, 1998/1999). Herhangi bir coğrafyada yaşayan topluluğun kadın ve erkekten beklediği roller ile bir başka coğrafyada yaşayan topluluğun kadın ve erkekten beklediği roller birbirinden farklı olabilmektedir. Yani kadınlık ve erkeklik değişik zamanda ve yerde farklılık gösterebilmektedir. Bu farklılığa ise kültür sebep olmaktadır (Bingöl, 2014; Marshall, 1998/1999).

Toplumsal cinsiyet kadınlar ve erkekler arasındaki farklılıkların toplumsal süreçte oluşmuş yönlerine vurgu yapmaktadır (Marshall, 1998/1999). Böylece kadın ve erkek olmak doğuştan gelirken, kadınlık ve erkeklik

toplumsallaşma süreci ile oluşan kültürel bir yapılanmayı ifade etmektedir (Hepşen, 2010). Toplumsal cinsiyet, toplumsal süreç içinde inşa edilmektedir (Altınova ve Duyan, 2013; Vatandaş, 2011). İnsan, doğduğu andan itibaren bu inşa sürecinin bir nesnesi haline gelmektedir (Vatandaş, 2011). Anne babalar, doğum öncesinde kız bebekler için pembe, erkek bebekler için mavi renk eşya tercih ederken evlatlarının yaşamı boyunca dâhil olması istenecek toplumsal cinsiyet değerleri, rolleri ve uygulamalarını da inşa etmeye başlamaktadırlar (Gürhan, 2010; Vatandaş, 2011). Doğum sonrasında ise elbiseler, saçın şekli, hitaplar, oyuncaklar, çocuk için uygun görülen ve uygun görülmeyen davranışlar, çocuğa yakıştırılan meslekler vb. ile toplumsal cinsiyet inşa süreci devam etmektedir (Vatandaş, 2011).

Toplumsal cinsiyeti meydana getiren bir olgu da rol kavramıdır (Altınova ve Duyan, 2013). Cinsiyet rolleri, kadınların ve erkeklerin nasıl davranmaları gerektiğini ve onlardan beklenen farklı görevleri işaret etmektedir (Marshall, 1998/1999). Kadın ve erkeği sosyal olarak yapılandıran özellikler, yani kadın ve erkeğin nasıl davranması, düşünmesi ve hareket etmesi gerektiğine ilişkin beklentiler bireyin içinde bulunduğu toplumun kültürü tarafından oluşturulmaktadır. Böylece kadınlarda ev işleri ve çocuk bakımı, kadınların doğurganlık özellikleri sebebiyle önemli bir rol olan annelik (Gezer Tuğrul, 2019), gibi roller ön planda iken erkeklerde iş rolleri aile rollerinden daha ön planda olmaktadır (Altınova ve Duyan, 2013).

Toplumsal perspektiften kadınlık ve erkeklik arasındaki eşitsiz bölünmeye dikkat çeken toplumsal cinsiyetin (Vatandaş, 2011), kadınlara yönelik yaptırımları bulunmaktadır. Cinsiyet ayrımı beraberinde kadına pasiflik, sakınma, korunma, savunma, fedakârlık ve merhamet gibi roller biçmektedir (Bingöl, 2014; Gezer Tuğrul, 2019). Toplumsal cinsiyet ayrımı, kadınlar ve erkekler arasındaki cinsiyete dayalı mesleki ayırım ve eşitsizliği tanımlamaktadır. Bu ayırım dikey ve yatay ayırım olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Dikey ayırım; mesleki hiyerarşide erkeklerin tepede, kadınların ise dipte yer almasını ifade ederken; yatay ayırım ise aynı mesleki düzeyde kadın ve erkeğe farklı işler düşmesini ifade etmektedir (Marshall, 1998/1999).

Birçok toplumun kültürel normlarına göre evdeki erkeklerin daha yüksek statü ve daha yüksek karar verme gücüne sahip olduğu; kadınların ise *bakım verme rolleri* ofis işleri ve hizmet endüstrisi gibi iş alanlarında ön planda olduğu görülmektedir (Akın, 2008). Cinsiyet rolleri bireyin içinde yaşamakta olduğu toplumun kurallarına uygun olarak öğretilmektedir. Kadın ve erkeklerin bu cinsiyet rolü kalıplarına uygun davranması beklenmektedir. Böylece kadının toplumun benimsediği kadınsı özelliklere sahip olması ve erkeksi özellikleri taşımaması gerekirken; erkeğin de toplumun, cinsiyet rolüne uygun olarak gördüğü erkeksi özelliklere sahip olması ama kadınsı özellikler göstermemesi gerekmektedir (Aydın ve Kavuncu, 1991). Erkekler daha rasyonel fiziksel olarak güçlü oldukları ve evin geçimini sağlamaları gerektiği öğretilmektedir böylece erkekler doktorluk, şoförlük ve mühendislik; kadınlar ise öğretmenlik, hemşirelik ve ebelik gibi mesleklere yönlendirilmektedir. Kadın ve erkeklere yüklenen bu roller erkeklerin toplumsal konumlarını güçlendirirken kadınları toplumun dışına iten ataerkil bir sistem oluşturmaktadır (Gezer Tuğrul, 2019).

Bilişsel terapinin atası olarak bilinen Epiktetos, mutluluk ve özgürlüğü neyi kontrol edip neyi kontrol edemeyeceğimizi anlamamıza bağlarken kişinin, yaşamın kontrolünde olan ve olmayan öğelerden oluştuğunu

kabul ettiğinde ve bu ikisini birbirinden ayırabildiğinde iç huzura ve iyi bir yaşama sahip olacağını belirtmektedir. Epiktetos insanlara dış nesnelere veya başka insanların zarar vermeyeceğini fakat bizim kendi tutumlarımızın ve inançlarımızın bize zarar verme gücüne sahip olduğunu belirtmektedir. Olaylar, olması gerektiği gibi olmaktadır çünkü koşullar bizim arzu ve beklentilerimizden bağımsızdır. Kendi kurallarımızı dünyaya dayatmak ve dünyadan kendi kurallarımıza uymasını beklemek hüsrana sebep olmaktadır. Epiktetos, insanları rahatsız edenin şeyler değil, insanların ona verdikleri anlamlar olduğunu vurgulamaktadır (Akt. Türkçapar ve Sargın, 2012).

Bilişsel davranışçı terapi yaklaşımını önceki yaklaşımlardan farklı kılan şey; insanın duygusal ve davranışsal tepkilerinin düşünce ve inançların etkisi ile meydana geldiğini dile getirmesi olmuştur. Bu yaklaşıma göre, kişinin ruhsal durumunu ve davranışlarını etkileyen çarpıtılmış ve akılcı olmayan düşünceleri, tüm psikolojik sorunlarının da temel sebebini oluşturmaktadır (Kızıl ve Nazlı, 2018). Kişilerin duygusal rahatsızlıkları ve işlevsel olmayan inançları sadece yaşadıkları olaylardan kaynaklanmamakta bu olaylara yüklenen anlamlar ve yapılan yorumlar kişilerin duygusal ve davranışsal tepkilerini belirlemektedir. Ellis'in modelinde akılcı olmayan inançlar, Beck'in modelinde bilişsel çarpıtmalar olarak adlandırılan düşünme yanlışlıkları, hafif düzeyde iletişim çatışmalarından ciddi ruhsal bozukluklara kadar uzanabilmektedir. Bu düşünceler işlevsel değildir, mantıklı ve görgül olarak geçerli bulunmamaktadır. Fakat gerçekmiş gibi kabul edilen dogmatik bir içerik ve kişiyi yenilgiye uğraticı örüntüler içermektedir (Türküm, 2003). Doğuştan var olan akılcı olmayan ve çarpık düşünce örüntüleri çocukluk döneminde öğrenilebilmekte ya da öğretilmektedir (Bilge ve Arslan, 2001). Böylece yaşamın erken dönemlerinde bireysel deneyim ve diğer insanlarla kurulan özdeşimlerle oluşan temel inançlar, yaşamın diğer yıllarındaki benzer deneyim ve öğrenmelerle pekişmektedir.

Evlilik sürecinde eşlerden biri ya da her iki eş; kendileri, eşleri ya da ilişkilerine yönelik olarak işlevsel olmayan bazı düşüncelere sahip olabilmektedir. Eşler; ilişkilerinin ve eşlerinin olumsuz yönlerini odaklandıkları için çatışma yaşamaktadırlar. Böylelikle çiftler hem birbirlerine hem de ilişkilerine yönelik olumsuz bir tutum içine girmektedirler. Evlilikten beklentiler; cinsiyet eşitliği alanında yaşanan gelişmeler ve kültürel normlar ile de değişime uğramaktadır. Örneğin Türkiye'de kadınların ve erkeklerin toplumsallaşması farklı şekilde olmaktadır. Kız çocuklarının daha bağımlı olması beklenmekte ve anne babalar kız çocuklarına daha koruyucu davranmaktadır. Buna karşın erkek çocuklar daha özgür yetişmektedir. Kadınlardan ev ile ilgili sorumlulukları yüklenmesi, annelik rolüne uygun davranması beklenirken erkekler ev dışında daha fazla zaman geçirebilmektedir. Bu şekilde gerçekleşen cinsiyete bağlı toplumsallaşma, romantik ilişkilerin başlatılması ve sürdürülmesi sürecini de etkilemektedir (Kızıl ve Nazlı, 2018). İlgili alan yazın incelendiğinde geleneksel annelik rollerine ilişkin Özkan ve Yılmaz'ın (2022) 3-6 yaş çocuğu olan anneler ile ilgili yaptığı çalışma ve Aksoy ve Maden (2019) tarafından 5-6 yaş çocuğu olan ebeveynler üzerine yapılan çalışma, Aytaç (2023) tarafından geleneksel anneliğin anne sıcaklığı ile anne bekkılığı arasındaki aracı rolünün incelendiği çalışma ve Spowart ve arkadaşları (2008) tarafından geleneksel annelik ile ilgili yapılan çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Ayrıca Whatley ve Knox (2005) tarafından üniversite öğrencilerinin geleneksel annelik ve babalık görüşlerini ölçme ölçeklerinin geliştirildiği ve Yurtsever Kılıçgün ve Kılıçkaya (2016) tarafından Geleneksel Annelik Ölçeği'nin 3-6 yaş arası

çocuğu olan Türk anneler için uyarlanmasının yapıldığı çalışmalara rastlanmıştır. Toplumsal cinsiyet algısının şiddet eğilimleri (Özpulat, 2017; Kul Uçtu ve Karahan, 2016), toplumsal cinsiyet rolü (Esen ve ark., 2017), farklılıklara saygı düzeyleri (Korkmaz ve Özbesler, 2022), kariyer kararsızlığı (Demir, 2020), benlik kurguları (Çuhadaroğlu ve Akfırat, 2017) ve duygu düzenleme (Sumbas ve Erdemir, 2021) ile ilişkisinin incelendiği çalışmalar ve toplumsal cinsiyet algısına ilişkin pek çok araştırmaya (Couch ve Sigler, 2001; Hancock ve ark., 2014; Ito ve Urland, 2005; Merritt ve Bent, 2022; Nagi, 2014; Yagan Güder ve Ata, 2018) rastlanmıştır. Evlilik ilişkisi inançlarına dair; evli bireylerin erken dönem uyumsuz şemaları ve benlik farklılaşma düzeylerinin evlilik ilişkisi inançlarını yordaması (Tönbül ve Kocayörük, 2021), üniversite öğrencilerinde romantik ilişki kalitesinin evlilik inançlarına etkisi (Seven, 2019), üniversite öğrencilerinde evliliğe yönelik inançlara dair bir müdahale programının etkililiği (Kızıl Aslan ve Nazlı, 2021) ve Kızıl ve Nazlı'nın (2018) Evlilik İlişkisi İnançları Ölçeği'ni geliştirme çalışmaları dışında çalışmaya rastlanmamıştır.

Alan yazın incelendiğinde annelerin geleneksel annelik rolünün yordanmasında toplumsal cinsiyet algıları ve evlilik ilişkisi inançlarının rolünün incelendiği herhangi bir çalışmaya ise rastlanmamıştır. Bu araştırmanın özgün olması ve ilgili alan yazına katkı sağlaması açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Araştırma, amacı annelerin geleneksel annelik rolünün yordanmasında toplumsal cinsiyet algıları ve evlilik ilişkisi inançlarının rolünün ortaya çıkarılmasına yönelik olarak aşağıdaki sorulara cevap aramıştır:

S1: Annelerin toplumsal cinsiyet algısı puanları ve evlilik ilişkisi inançları puanları geleneksel annelik rolü puanlarını anlamlı bir şekilde yordamakta mıdır?

S2: Annelerin geleneksel annelik rolü, toplumsal cinsiyet algısı ve evlilik ilişkisi inançları puanları çalışma durumlarına göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu araştırmada nicel araştırma tekniklerinin bir alt türü olan korelasyon türü ilişkisel tarama ve karşılaştırmalı ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Korelasyonel araştırma modelinde iki ya da daha fazla değişkenin ilişkisini incelemek amaçlanmaktadır (Büyüköztürk vd., 2018).

Araştırma Grubu

Araştırmanın verileri 2023 yılında toplanmıştır. Araştırma çocuğu olan 309 evli kadın ile yürütülmüştür. Araştırmanın örnekleme ulaşılabilirlik adına uygun örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Uygun örnekleme yöntemi, araştırmacının ihtiyaç duyduğu büyüklükteki gruba ulaşana kadar örneklemini en ulaşılabilir olan yanıtlayıcılardan başlayarak oluşturduğu bununla birlikte zaman, para ve işgücü kaybını önleyen bir örnekleme yöntemidir (Büyüköztürk, 2018). Araştırmanın örnekleme ait demografik bilgilere Tablo 1'de yer verilmiştir.

Tablo 1. Örnekleme Ait Demografik Bilgiler

Demografik Bilgiler		N	%
Çalışma Durumu	Ücretli bir işte çalışan	126	40,8
	Ücretli bir işte çalışmayan	183	59,2
Öğrenim Düzeyi	İlkokul	9	2,9
	Ortaokul	11	3,6
	Lise	43	13,9
	Lisans	213	68,9
	Lisansüstü	33	10,7
Toplam		309	100

Tablo 1'deki veriler incelendiğinde araştırmaya katılan kadınların % 40,8'inin ($n=126$) çalışıyor ve % 59,2'sinin ($n=183$) çalışmıyor olduğu görülmektedir.

Veri Toplama Araçları

Demografik Bilgi Formu. Katılımcıların yaş, öğrenim düzeyi, çalışma durumu, gelir düzeyi, çocuk sayısı, kaç yaşında evlendiği ve kaç yıldır evli olduğu gibi bilgilerini toplamak amacıyla araştırmacı tarafından oluşturulmuş, 7 soruluk "Demografik Bilgi Formu" kullanılmıştır.

Geleneksel Annelik Ölçeği. Whatley ve Knox (2004) Tarafından geliştirilen Geleneksel Annelik Ölçeği 7'li likert tipindedir ve 18 maddeden oluşmaktadır. Ölçekteki maddeler 1'den 7'ye kadar puanlanmakta ve ölçekten elde edilen toplam puanın madde sayısına bölünmesi ile anneliğin gelenekselliğe ne kadar yaklaştığı ya da uzaklaştığı ölçülmektedir. Ölçekte yüksek puan annelerin geleneksel annelik özelliklerinin yüksek olduğu anlamına gelmektedir. Ölçeğin Türk kültürüne uyarlama çalışması Yurtsever Kılıçgün ve Kılıçkaya (2016) tarafından yapılmıştır. Bu çalışmada ölçekten 4.18'den yüksek puan alan annelerin annelik rollerinin gelenekselliğe yaklaştığı, düşük puan alanların ise annelik rollerinin geleneksellikten uzaklaştığı saptanmıştır. Ölçeğin güvenilirliğine ilişkin Cronbach Alpha katsayısı .93 olarak bulunmuştur. Bu araştırmada Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .91 olarak hesaplanmıştır.

Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği. Altınova ve Duyan (2013) tarafından geliştirilen Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği 5'li likert tipinde 10 olumlu, 15 olumsuz 25 maddeden oluşmaktadır. Ölçekten en düşük 25, en yüksek 125 puan alınmaktadır ve ölçekten alınan yüksek puanlar, toplumsal cinsiyet algısının eşitlikçi bir yapıda yani olumlu olduğunu göstermektedir. Bu ölçeğe ilişkin Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısının .87 olduğu bulunmuştur. Bu araştırmada Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .86 olarak hesaplanmıştır.

Evlilik İlişkisi İnançları Ölçeği. Kızıl ve Nazlı (2018) tarafından geliştirilen Evlilik İlişkisi İnançları Ölçeği, beliren yetişkinlerin evliliğe yönelik işlevsel olmayan inançlarını belirlemektedir. Evlilik İlişkisi İnançları Ölçeği 5'li likert tipinde 21 madde ve 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Bu 4 alt boyut ise "Kök Aileye Bağımlılık", "Ben-Biz Dengesi", "Duygu Yönetimi" ve "Cinsel Hayat"tır. Ölçeğin tüm maddeleri evliliğe ilişkin olumsuz inançları yansıtmakta ve ölçekten toplam puan elde edilmektedir. Bu toplam puan en düşük 21 en yüksek 105 olmaktadır. Ölçekten

alınan yüksek puanlar, bireyin evliliğe ilişkin işlevsel olmayan inançlarının çokluğunu ifade etmektedir. Evlilik ilişkisi İnançları Ölçeği'nin tümü için hesaplanan iç tutarlılık katsayısı .82 bulunmuştur ve "Kök Aileye Bağımlılık" alt boyutu için .76, "Ben-Biz Dengesi" alt boyutu için .62, "Duygu Yönetimi" alt boyutu için .48, "Cinsel Hayat" altı boyutu için .69 olarak bulunmuştur. Bu araştırmada Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı ölçeğin tümü için .80 ve "Kök Aileye Bağımlılık" alt boyutu için .79, "Ben-Biz Dengesi" alt boyutu için .63, "Duygu Yönetimi" alt boyutu için .51, "Cinsel Hayat" altı boyutu için .59 olarak hesaplanmıştır.

Veri Toplama Süreci

Araştırma kapsamında kullanılan ölçme araçlarının kullanım izinleri ilgili araştırmacılardan talep edildikten sonra, araştırmanın etik uygunluğu için Düzce Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu'ndan izin alınmıştır (20.07.2023 tarih ve 2023/248 sayılı karar). Etik izin alındıktan sonra araştırmanın verilerini toplamak amacıyla Google Form üzerinden ölçek maddeleri hazırlanmıştır. Araştırma verileri Demografik Bilgi Formu, Geleneksel Annelik Ölçeği, Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği ve Evlilik İlişkisi İnançları Ölçeği uygulanarak online olarak toplanmıştır. Araştırmaya katılım gönüllülük esasına dayalı olarak gerçekleştirilmiştir.

İstatistiksel Analiz

Çalışmada verilerin analizinde, SPSS 26.0 paket programından yararlanılmıştır. İstatistiksel anlamlılık düzeyi en az $p < .05$ olarak kabul edilmiştir. Çalışmada verilerin analizi yapılmadan önce normallik, uç değerler, değişkenler arasında çoklu bağlantı (multicollinearity) incelenmiştir. Varyans genişlik faktörü (VIF) ve tolerans değerleri, mahalobis uzaklık değerleri analiz edilmiştir. Normallik değerleri incelendiğinde çarpıklık (skewness) değerlerinin -.84 ile .04 arasında, basıklık (kurtosis) değerlerinin ise -.57 ile .29 arasında değiştiği tespit edilmiştir. Veri setinin uç değerleri incelendiğinde ise herhangi bir uç değere rastlanmadığı görülmektedir. Bu sonuçlar da veri setinin normal dağıldığını desteklemektedir (Huck, 2008; Pallant, 2010; Tabachnick ve Fidell, 2013). Veri setinin VIF değerlerinin 10'dan küçük olduğu ve tolerans seviyelerinin de .10'dan büyük olduğu bulunmuştur. Ayrıca bağımsız değişkenler arasından çoklu bağlantı probleminin olup olmadığını tespit etmek amacıyla değişkenler arasındaki ilişkiler incelenmiş ve en yüksek ilişkinin -.49 olduğu tespit edilmiştir. Buna göre bağımsız değişkenler arasında çoklu bağlantı probleminin olmadığı görülmüştür. Ölçekler için Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları hesaplanmıştır. Tüm bu işlemlerin sonucunda görülmüştür ki veri seti gerekli varsayımları karşılamaktadır.

Çalışma durumuna göre geleneksel annelik rolü, toplumsal cinsiyet algısı ve evlilik ilişkisi inançları değişkenlerinde bir farklılaşma olup olmadığını belirlemek için bağımsız gruplar t testi yapılmıştır. Bağımsız gruplar t testi, iki ilişkisiz örnekleme ait ortalamalar arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını test etmek için kullanılan analiz yöntemidir (Büyüköztürk, 2017). Çalışmada değişkenler arasındaki ilişkiler çoklu regresyon analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Çoklu regresyon analizi, bağımlı değişkenin ilişkili olduğu iki ya da daha fazla bağımsız değişkene yönelik olarak tahmin edilmesini sağlayan bir analiz çeşitidir (Büyüköztürk, 2017). Bu bağlamda, amacına uygun bir şekilde, yordanan değişken olarak geleneksel annelik rolü, yordayıcı değişkenler olarak da toplumsal cinsiyet algısı ve evlilik ilişkisi inançları seçilmiştir.

BULGULAR

Katılımcıların geleneksel annelik rolü, toplumsal cinsiyet algısı ve evlilik ilişkisi inançlarının çalışma durumuna göre anlamlı bir farklılık sergileyip sergilemediğini belirlemek için bağımsız gruplar t testi kullanılmış, sonuçlar Tablo 2’de gösterilmiştir. Ayrıca değişkenler arasındaki ilişkileri gösteren Pearson korelasyon analizi sonuçları Tablo 3’te ve katılımcıların geleneksel annelik rollerinin, toplumsal cinsiyet algısı ve evlilik ilişkisi inançlarına göre yordanmasını test etmek amacıyla yapılan çoklu regresyon analizi sonuçları ise Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 2. Katılımcıların Geleneksel Annelik Rolü, Toplumsal Cinsiyet Algısı ve Evlilik İlişkisi İnançlarına İlişkin Çalışma Durumu Değişkenine Göre Bağımsız Örneklem T-Testi Sonuçları

	Çalışma Durumu	N	\bar{x}	ss	t	sd	p	η^2
Geleneksel Annelik Rolü	Ücretli bir işte çalışan	126	88,26	20,12568	-2,689	307	,008**	,023
	Ücretli bir işte çalışmayan	183	94,39	19,39266				
Toplumsal Cinsiyet Algısı	Ücretli bir işte çalışan	126	107,15	10,60823	2,957	307	,003**	,027
	Ücretli bir işte çalışmayan	183	103,16	13,02064				
Evlilik İlişkisi İnançları	Ücretli bir işte çalışan	126	38,93	8,34529	-2,482	307	,014*	,019
	Ücretli bir işte çalışmayan	183	41,50	9,31021				

* p < ,05, **p< .01, ***p< .001

Tablo 2’deki bulgular incelendiğinde çalışma durumuna göre annelerin geleneksel annelik rolü puanları arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmaktadır ($t_{(307)} = -2,689$, $p < .05$). Bulunan sonuç küçük etki büyüklüğüne karşılık gelmektedir ($\eta^2 = ,023$). Geleneksel annelik rolü puanlarına bakıldığında çalışan annelerin aritmetik ortalamalarının ($\bar{X} = 88,2619$, $ss = 20,12568$) çalışmayan annelerin aritmetik ortalamasından ($\bar{X} = 94,3934$, $ss = 19,39266$) daha düşük olduğu görülmektedir. Kısaca çalışan annelerin geleneksel annelik rolünün çalışmayan annelerden daha düşük olduğu söylenebilir. Toplumsal cinsiyet algısı puanlarının annelerin çalışma durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir ($t_{(307)} = 2,957$, $p < .05$). Bulunan sonuç küçük etki büyüklüğüne karşılık gelmektedir ($\eta^2 = ,027$). Toplumsal cinsiyet algısı puanlarına bakıldığında çalışan annelerin aritmetik ortalamalarının ($\bar{X} = 107,1587$, $ss = 10,60823$) çalışmayan annelerin aritmetik ortalamalarından ($\bar{X} = 103,1694$, $ss = 13,02064$) daha yüksek olduğu görülmektedir. Kısaca çalışan annelerin toplumsal cinsiyet algısının çalışmayan annelerden daha yüksek olduğu söylenebilir.

Evlilik ilişkisi inançları puanlarının annelerin çalışma durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir ($t_{(307)} = -2,482$, $p < .05$). Bulunan sonuç küçük etki büyüklüğüne karşılık gelmektedir ($\eta^2 = ,019$). Evlilik ilişkisi inançları puanlarına bakıldığında çalışan annelerin aritmetik ortalamalarının ($\bar{X} = 38,9365$, $ss = 8,34529$) çalışmayan annelerin aritmetik ortalamasından ($\bar{X} = 41,5027$, $ss = 9,31021$) daha düşük olduğu görülmektedir. Kısaca çalışan annelerin evlilik ilişkisi inançlarının çalışmayan annelerden daha düşük olduğu söylenebilir.

Tablo 3. Katılımcıların Toplumsal Cinsiyet Algısı, Evlilik İlişkisi İnançları ve Geleneksel Annelik Rolü Arasındaki İlişkiye Dair Pearson Korelasyon Testi Sonuçları

Değişkenler	1	2	3
Geleneksel Annelik Rolü	1		
Toplumsal Cinsiyet Algısı	-,498**	1	
Evlilik İlişkisi İnançları	,538**	-,492**	1
Ortalama	91,8932	104,7961	40,4563
Standart Sapma	19,89269	12,23553	9,00445

* $p < ,05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Tablo 3'teki bulgular incelendiğinde annelerin geleneksel annelik puanları ile toplumsal cinsiyet algısı puanları ($r = -,498$, $p < .01$) ve evlilik ilişkisi inançları puanları ($r = ,538$, $p < .01$) arasında negatif ve pozitif yönlü olmak üzere orta düzeyde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Toplumsal cinsiyet algısı puanları ile evlilik ilişkisi puanları ($r = -,492$, $p < .01$) arasında ise orta düzeyde negatif yönlü anlamlı ilişki bulunmuştur.

Tablo 4. Katılımcıların Toplumsal Cinsiyet Algısı ve Evlilik İlişkisi İnançlarının Geleneksel Annelik Rolünü Yordama Düzeyine İlişkin Standart Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

	<i>B</i>	<i>SH</i>	<i>β</i>	<i>t</i>	<i>P</i>	<i>R</i> ²	<i>F</i>
Sabit	109,719	12,005	-	9,139	,000***	,361	86,593
Toplumsal Cinsiyet Algısı	-,500	,085	-,308	-5,859	,000***		
Evlilik İlişkisi İnançları	,855	,116	,387	7,370	,000***		

* $p < ,05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Toplumsal cinsiyet algısı ve evlilik ilişkisi inançlarının geleneksel annelik rolünü yordama gücünü belirlemek için yapılan çoklu regresyon analizi sonuçlarına göre bağımsız değişkenler geleneksel annelik rolündeki varyansın yaklaşık %36'sını açıklamaktadır ($R = ,601$, $R^2 = ,361$, $F_{(2-306)} = 86,593$, $p = ,000$). Standartlaştırılmış regresyon katsayıları incelendiğinde evlilik ilişkisi inançlarının geleneksel annelik rolünü pozitif ve anlamlı olarak yordadığı görülmektedir ($\beta = ,387$; $p = ,000$). Toplumsal cinsiyet algısının ise geleneksel annelik rolünü negatif ve anlamlı olarak yordadığı görülmektedir ($\beta = -,308$; $p = ,000$).

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırmada toplumsal cinsiyet algısı ve evlilik ilişkisi inançlarının geleneksel annelik rolünü yordayıp yordamadığı incelenmiş, toplumsal cinsiyet algısı ve evlilik ilişkisi inançlarının geleneksel annelik rolünü yordadığı anlaşılmıştır. Araştırmanın değişkenlerinin ortaya çıkan modele olan katkıları tek tek incelendiğinde geleneksel annelik rolünü evlilik ilişkisi inançlarının pozitif yönde yordadığı ve modele en büyük katkıyı sağladığı görülmektedir. Toplumsal cinsiyet algısının ise geleneksel annelik rolünü negatif ve anlamlı olarak yordadığı görülmektedir.

Geleneksel annelik yaklaşımında annelik bir görev olarak algılanmakta, her kadının anne olmayı istemesi beklenmekte, annelik kadınlığın en önemli faktörü olarak görülmekte, anneliğe kutsallık, fedakârlık ve şefkat atfedilmektedir (Özkan ve Yılmaz, 2022; Yurtsever Kılıçgün ve Kılıçkaya, 2016). “Annelik kadının tüm potansiyelini ortaya çıkarmasını sağlar.” “Annelerin her zaman evde çocuklarının başında kalması gerekir.” gibi ifadeler annelik rollerinin gelenekselliğe yaklaştığını ifade etmektedir (Yurtsever Kılıçgün ve Kılıçkaya, 2016). Toplumsal cinsiyet, kadın ve erkek cinsiyeti arasında oluşan farkların doğuştan gelen değil de toplumsal süreç içinde inşa edilen kısmına dikkat çekmektedir. Böylece toplumsal cinsiyet, erkek ve kadının toplumlar tarafından tanımlanan rollerini, sorumluluklarını ve davranışlarını ifade etmektedir (Altınova ve Duyan, 2013; Gürhan, 2010; Marshall, 1998/1999; Vatandaş, 2011). “Evlilik, kadının çalışmasına engel olmaz.” “Çalışan bir kadın hayattan daha çok zevk alır.” gibi ifadeler ise toplumsal cinsiyet algısının pozitif olduğunu göstermektedir (Altınova ve Duyan, 2013). Beklentiler ve yorumlar gibi bilişsel faktörler romantik ilişkileri sürdürme ve iyileştirmede önemlidir. Bu bilişsel faktörler eşlerin birinin ya da her ikisinin kendisi, eşleri veya ilişkilerine yönelik işlevsel olmayan düşüncelerinden oluşabilmektedir. Eşlerin “Eşimin istekleri benim için makul olmasa bile yerine getirmeliyim.” “Eşime karşı hissettiğim olumsuz duygularımı eşimle paylaşırsam onu üzerim.” şeklindeki bilişsel faktörleri, ilişkiye yönelik işlevsel olmayan düşünceleri ve inançları göstermektedir (Kızıl ve Nazlı, 2018). Bu araştırmanın sonucunda görülmüştür ki annelerin evliliğe ilişkin olumsuz inançları arttıkça ve toplumsal cinsiyet algılarındaki olumluluk azaldıkça annelik rolleri gelenekselliğe yaklaşmaktadır. Gezer Tuğrul’a (2019) göre geleneksel toplumlarda kadının doğurganlığı yani anneliği, kadın kimliğinin en önemli unsuru olarak görülmektedir. Özellikle dini referansların anneliğin kutsal olduğuna yönelik söylemleri de kadınların sosyal alandaki kadınlık ve annelik rolleri üzerinde önemli bir etkisi olmaktadır. Kadının evlendiğinde hemen anne olması gerektiği toplumsal yapı tarafından pekiştirilmektedir. Bu sebeptendir ki toplumsal cinsiyet rollerinin kadına kazandırdığı önemli rollerden biri de annelik rolü olmaktadır. Gezer Tuğrul (2019) yaptığı nitel çalışmada kadınların anneliğe kutsallık, fedakârlık gibi anlamlar yükleyerek ve anneliğin aslında bir meslek olarak kabul edilmesi gerektiğine ilişkin söylemlerde bulunarak toplumsal cinsiyet rollerini nasıl içselleştirdiklerini ortaya koymakta ve anneliğin, kadınlara toplum tarafından dayatıldığını vurgulamaktadır.

Araştırmadaki bulgular ile benzer şekilde İmamoğlu (1993) geleneksel ailelerde kadın ve erkek rollerinin toplumun oluşturduğu cinsiyet kalıp yargılarına göre şekillendiğinden ve bu toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının hiyerarşik bir yapıda olduğundan söz etmektedir. Bu hiyerarşik yapıda evi geçindirme ve koruma rolü erkeklerle, çocukların bakımı ve ilişkilerin düzenlenmesi kadınlara uygun görülmektedir. Böylece ekonomik gücü elinde tutan erkek, belirleyici roldeyken kadın, düzenleyici role bürünmektedir.

Çuhadaroğlu ve Akfırat (2017) tarafından üniversite öğrencilerinin incelendiği bir araştırma yapılmıştır. Bu çalışmada toplumsal cinsiyet algısının öğrencilerde genel olarak pozitif olduğu bulunmuştur. Cinsiyet değişkeni özelinde ise kadınların toplumsal cinsiyet algılarının erkeklerden daha pozitif olduğu gözlemlenmiştir. Aynı araştırma toplumsal cinsiyetle ilişkili olarak benlik kurgusu ele alınmış ve “özerk benlik”, “ilişkisel benlik” ve “özerk ilişkisel benlik” kurguları ile toplumsal cinsiyet algısı arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Esen ve arkadaşları (2017) tarafından öğrenciler üzerinde yapılan bir çalışmada kadın

öğrencilerin toplumsal cinsiyet algısı puan ortalamasının erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu rollerindeki farklılaşma cinsiyete göre karşılaştırıldığında ise kadınlarda sırayla “erkeksi”, “belirsiz” ve “androjen” cinsiyet rolünü benimseyen öğrencilerin “kadınsı” cinsiyet rolünü benimseyen öğrencilerden; erkeklerde ise sırayla “belirsiz”, “kadınsı” ve “erkeksi” cinsiyet rolünü benimseyen öğrencilerin “androjen” cinsiyet rolünü benimseyen öğrencilerden daha yüksek toplumsal cinsiyet algısı puanlarına sahip oldukları tespit edilmiştir. Toplumsal cinsiyet algısındaki olumluluğun artmasıyla ilişkilendirilen bir başka değişken ise şiddet eğilimleri olmuştur. Kul Uçtu ve Karahan (2016) üniversite öğrencilerinde toplumsal cinsiyet algısı puanları arttıkça (pozitif algı), şiddete yönelimin azaldığını sonucuna ulaşmıştır.

Evlilik ilişkilerinde neyin olması veya nasıl yapılması ile ilgili düşünceler evlilik rol beklentisini ifade etmektedir (Hurvitz, 1965). Geleneksel evliliklerde de eşler toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına uygun olan rolleri benimsemektedirler (İmamoğlu, 1993; Tosun ve Yazıcı, 2021). Tosun ve Yazıcı (2021) yaptıkları çalışmada romantik ilişkilerde rasyonel olmayan düşünce ve inançların geleneksel rol beklentilerini etkilediği tespit etmişlerdir. Bu tespit, evlilik ilişkisi inançlarının geleneksel annelik rolünü yordadığına ilişki bu çalışmanın sonucunu destekler niteliktedir.

İlişkinin nasıl olması gerektiği ve ilişkinin geleceğine ilişkin tahminler evlilik ilişkisine dair inançları ifade etmektedir (Tönbül ve Kocayörük, 2021). Tönbül ve Kocayörük (2021) tarafından evli bireylerle bir çalışma yürütülmüştür. Çalışmada evlilik ilişkisi inançları araştırılmıştır. Çalışmanın diğer bir değişkeni olan erken dönem uyumsuz şemalar ile ilişkiye yönelik rasyonel olmayan inanç ve beklentiler arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Aynı çalışmada ayrıca benliğin farklılaşması incelenmiş, benliğin farklılaşması ile evlilik ilişkisine yönelik irrasyonel inançlar arasında ise negatif yönlü ilişki olduğu tespit edilmiştir. Böylece erken dönem uyumsuz şemaların yüksek oluşu, ilişkiye dair rasyonel olmayan inançların da yüksek olması anlamına gelmiştir. Ayrıca evli bireylerin benliğindeki farklılaşma düzeyi yükseldikçe evliliğe yönelik irrasyonel inançlarının azaldığı gözlemlenmiştir. Küçükçelik (2015) tarafından evli bireyler ile yürütülen bir başka çalışmada ise evlilik uyumunda ilişkiye yönelik bilişsel çarpıtmaların ve inançların etkileri değerlendirilmiştir. Çalışmanın sonucunda ise ilişkilerde irrasyonel düşünceler ve zihinsel çarpıtmaların evlilik uyumunu yordadığı görülmüştür.

Çalışma durumu ve annelerin geleneksel annelik rolü arasındaki ilişkiye bakıldığında çalışan annelerin geleneksel annelik rolü puanlarının çalışmayan annelerin geleneksel annelik rolü puanlarından daha düşük olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre çalışan annelerin annelik rolleri geleneksellikten uzaklaşmakta, çalışmayan annelerin annelik rolleri ise gelenekselliğe yaklaşmaktadır. Aytaç (2018) tarafından yürütülen çalışmada da bu bulgular ile benzer şekilde çalışmayan annelerin geleneksel annelik puanlarının çalışan annelerden daha yüksek olduğu görülmektedir. Özkan ve Yılmaz (2022) tarafından annelerin geleneksel anneliklerinin değerlendirildiği çalışmada da bu bulgu ile benzer şekilde çalışan annelerin geleneksel annelik rolü puanlarının çalışmayan annelerin geleneksel annelik rolü puanlarından daha düşük ve bu farkın anlamlı olduğu görülmektedir. Maden (2019) tarafından yürütülen çalışmada ise çalışmayan annelerin, memur olan annelere göre gelenekselliğe yaklaştığı bulgusuna ulaşılmıştır. Çalışma durumu ve toplumsal cinsiyet algısı arasındaki ilişkiye bakıldığında çalışan annelerin toplumsal cinsiyet algısı puanlarının çalışmayan annelerin

toplumsal cinsiyet algısı puanlarından daha yüksek olduğu görülmektedir. Buna göre çalışan annelerin toplumsal cinsiyet algılarının çalışmayan annelere göre daha olumlu olmaktadır. Çetin (2021) tarafından engelli kadınlar ile yürütülen araştırmada da bu araştırma ile benzer şekilde çalışan kadınların toplumsal cinsiyet algısı puanlarının çalışmayan kadınlara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Çalışma durumu ve evlilik ilişkisi inançları arasındaki ilişkiye bakıldığında çalışan annelerin evlilik ilişkisi inançları puanlarının çalışmayan annelerin evlilik ilişkisi inançları puanlarından daha düşük olduğu görülmektedir. Buna göre çalışan anneler çalışmayan annelere göre evliliğe ilişkin işlevsel olmayan inançlara daha az sahiptirler. Ancak Seven (2019) tarafından üniversite öğrencileri ile yürütülen araştırmada ise kadın ve erkek öğrencilerin gelir getirici bir işte çalışma durumları ile evlilik ilişkisi inançları arasında anlamlı farklılık olmadığı bulunmuştur.

Bu araştırma 2023 yılında Türkiye’de 309 kadın ile yapılmıştır. Araştırmanın verileri Demografik Bilgi Formu, Geleneksel Annelik Ölçeği, Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği ve Evlilik İlişkisi İnançları Ölçeği’nden elde edilen bilgilerle sınırlıdır. Katılımcıların Geleneksel Annelik Ölçeği, Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği, Evlilik İlişkisi İnançları Ölçeği ve Demografik Bilgi Formu’na samimi ve içten cevap verdikleri varsayılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular bir arada değerlendirildiğinde geleneksel annelik rolünün yordanmasında toplumsal cinsiyet algısının ve evlilik ilişkisi inançlarının rolü olduğu görülmektedir.

ÖNERİLER

Geleneksel annelik rolüne ilişkin yapılacak çalışmalarda bu değişkenlerin yanı sıra başka değişkenlerin de araştırmaya dâhil edilmesi önerilmektedir. Bu araştırma kapsamında sadece yetişkin kadınlardan oluşan katılımcılar üzerinden veri toplanması bir sınırlılıktır. Bu bulgudan hareketle yaşlı kadınların geleneksel annelik rolü, toplumsal cinsiyet algıları ve evlilik ilişkisi inançları bakımından karşılaştırıldığı çalışmaların yapılması önerilmektedir. Ayrıca babalara dair veriler de eklenip, Aktör-Partner Karşılıklı Bağımlılık Modeli (APIM) kullanılarak, kadın ve erkeğin karşılıklı etkileri değerlendirilebilir. Bu araştırma sonuçlarına bağlı olarak uzmanlar anneler ile çalışırken, annelik rolünün getirdiği problemlerin kaynağında annelerin toplumsal cinsiyet algısını ve evlilik inançlarını da aramalıdır.

ETİK METNİ

"Bu makalede dergi yazım kurallarına, yayın ilkelerine, araştırma ve yayın etiği kurallarına, dergi etik kurallarına uyulmuştur. Makale ile ilgili olarak ortaya çıkabilecek her türlü ihlalden yazar sorumludur." Düzce Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan 20.07.2023 tarih ve 2023/248 sayılı karar ile etik onay alınmıştır."

Yazar(lar)ın Katkı Oranı: Bu çalışmada birinci yazarın katkı oranı %50, ikinci yazarın katkı oranı %50'dir. Tüm yazarlar makalenin son halini okumuş ve onaylamıştır. Yazarlar bu makalede herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmektedir.

KAYNAKÇA

- Altınova, H. H. ve Duyan, V. (2013). Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeğinin geçerlik güvenirlik çalışması. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 24(2), 9-22.
- Akın, A. (2008, 3 Şubat). Cinsiyet rollerinin kadının günlük yaşamına etkisi. Dost FM Amoral. <http://dostfmamoral.blogspot.com/2008/02/cinsiyet-rollerinin-kadinin-gnlk.html>
- Aksoy, A. B. ve Maden, S. (2019, Haziran, 25-27). 5-6 yaşında çocuğu olan ebeveynlerin, geleneksel anne ve baba rolleri ile ebeveynliğe yönelik tutumlarının incelenmesi. III. Uluslararası Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimler Sempozyumu, Nevşehir, Turkey.
- Aydın, B. ve Kavuncu, N. (1991). Farklı sosyo-ekonomik düzeylerdeki lise öğrencilerinde cinsiyet rollerinin araştırılması. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 1(2), 53-65. <https://doi.org/10.17066/pdrd.23690>
- Aytaç, F. K. (2018). *The Relationship between maternal gatekeeping and parental warmth through the mediating role of traditional motherhood* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- Aytac, F. K. (2023). Is it love? The mediating role of traditional motherhood between maternal warmth and maternal gatekeeping. *Current Psychology*, 42(8), 6062-6076. <https://doi.org/10.1007/s12144-021-01880-8>
- Bilge, F. ve Arslan, A. (2001). Yetişkinlerin akılcı olmayan düşüncelerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 2(16), 23-31. <https://doi.org/10.17066/pdrd.12008>
- Bingöl, O. (2014). Toplumsal cinsiyet olgusu ve Türkiye'de kadınlık. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2014(3), 108-114. <https://doi.org/10.18493/kmusekad.36760>
- Brunton, P. J. ve Russell, J. A. (2008). The expectant brain: Adapting for motherhood. *Nature Reviews Neuroscience*, 9(1), 11-25. <https://www.doi.org/10.1038/nrn2280>
- Büyüköztürk, Ş. (2017). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı* (23. Baskı). Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2018). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (24. Baskı). Pegem Akademi.
- Couch, J. V. ve Sigler, J. N. (2001). Gender perception of professional occupations. *Psychological Reports*, 88(3), 693-698. <https://doi.org/10.2466/pr0.2001.88.3.693>
- Çetin, İ. (2021). *Engelli kadınların toplumsal cinsiyet algısı, yaşam doyumu ve benlik saygısı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Kocaeli Üniversitesi.
- Çuhadaroğlu, A. ve Akfırat, O. N. (2017). Üniversite öğrencilerinin benlik kurgularıyla toplumsal cinsiyet algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 16(4), 1031-1046. <https://www.doi.org/10.21547/jss.304500>
- Deliktaş, A., Körükcü, O. ve Kukulcu, K. (2015). Farklı gruplarda annelik deneyimi. *Clinical and Experimental Health Sciences*, 5(4), 274-283. <https://doi.org/10.5455/musbed.20150831014409>

- Demir, A. (2020). Toplumsal cinsiyet algısı ve kariyer kararsızlığı: Sinop örneği. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 8(22), 1-17. <https://doi.org/10.33692/avrasyad.689224>
- Erden İmamoğlu S. (2013). Gender role and social identifications: The two major factors to shape Turkish women. *Education*, 134(1), 82-93.
- Esen, E., Soylu, Y., Siyez, D. M. ve Demirgürz, G. (2017). Üniversite öğrencilerinde toplumsal cinsiyet algısının toplumsal cinsiyet rolü ve cinsiyet değişkenlerine göre incelenmesi. *E-International Journal of Educational Research*, 8(1), 46-63. <http://doi.org/10.19160/5000197327>
- Eşel, E. (2010). Neurobiology of motherhood. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 21(1), 1.
- Gezer Tuğrul, Y. (2019). Toplumsal cinsiyet bağlamında kadınların annelik deneyimleri üzerine bir saha çalışması. *Toplum ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, (3), 71-90.
- Gürhan, N. (2010). Toplumsal cinsiyet ve din. *Şarkiyat*, (4), 58-80.
- Hancock, A., Colton, L. ve Douglas, F. (2014). Intonation and gender perception: Applications for transgender speakers. *Journal of Voice*, 28(2), 203-209. <https://doi.org/10.1016/j.jvoice.2013.08.009>
- Hepşen, Ö. (2010). *Tevrat, İncil ve Kuran-ı Kerim’de kadın bedeni* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Huck, S.W. (2008). *Reading stastics and research* (5th Edition). Pearson.
- Hurvitz, N. (1965). The marital roles inventory as a counseling instrument. *Journal of Marriage and the Family*, 27(4), 492-501.
- Ito, T. A. ve Urland, G. R. (2005). The influence of processing objectives on the perception of faces: An ERP study of race and gender perception. *Cognitive, Affective, ve Behavioral Neuroscience*, 5(1), 21-36. <https://doi.org/10.3758/CABN.5.1.21>
- İmamoğlu, O. (1993). Değişen dünyada değişen aile-içi roller. *Kadın Araştırmaları Dergisi*, (1), 58-68.
- Karaman, E. D. ve Doğan, N. (2018). Annelik rolü üzerine: kadının “annelik” kimliği üzerinden tahakküm altına alınması. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 6(2), 1475-1496. <https://doi.org/10.19145/e-gifder.443214>
- Kızıl Aslan, Z. ve Nazlı, S. (2021). Üniversite öğrencilerinde evliliğe yönelik inançlar: bir müdahale programının etkililiği. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(2), 452-470. <https://doi.org/10.21666/muefd.796344>
- Kızıl, Z. ve Nazlı, S. (2018). Evlilik ilişkisi inançları Ölçeği’nin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Başkent University Journal Of Education*, 5(2), 198-211.
- Korkmaz, K. ve Özbesler C. (2022). Sosyal hizmet öğrencilerinin farklılıklara saygı düzeyleri ile toplumsal cinsiyet algıları arasındaki ilişki. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 33(3), 867-887. <https://doi.org/10.33417/tsh.994401>
- Kul Uçtu, A. ve Karahan, N. (2016). Sağlık yüksekokulu öğrencilerinin cinsiyet rolleri, toplumsal cinsiyet algısı ve şiddet eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(8), 2882-2905. <https://doi.org/10.15869/itobiad.267086>
- Küçükçelik, Z. M. (2015). *İlişkiye dair inançlar ve bilişsel çarpıtmaların evlilik uyumuna etkisi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Bilim Üniversitesi.

- Maden, S. (2019). *5-6 yaşında çocuğu olan ebeveynlerin geleneksel anne ve baba rolleri ile ebeveynliğe yönelik tutumlarının incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. (O. Akınhay ve D. Kömürücü, Çev.). Bilim ve Sanat Yayınları (Orijinal eserin basım tarihi 1998).
- Merritt, B. ve Bent, T. (2022). Revisiting the acoustics of speaker gender perception: A gender expansive perspective. *The Journal of the Acoustical Society of America*, 151(1), 484-499. <https://doi.org/10.1121/10.0009282>
- Metin, A. (2011). Kimliğin toplumsal inşası ve geleneksel kadın kimliğinin aktarımı. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(1), 74-92.
- Nagi, P. (2014). Projection of women in advertisement: A gender perception study. *International Journal of Managerial studies and research*, 2(9), 75-88.
- Özkan, H. ve Polat, S. (2011). Annelik davranışını öğrenme süreci ve hemşirelik desteği. *Bozok Tıp Dergisi*, 1(3), 5-9.
- Özkan, H. ve Yılmaz, T. (2022). 3-6 yaş çocuğu olan annelerin geleneksel anneliklerinin değerlendirilmesi. *Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi*, 12(1), 95-104. <https://doi.org/10.31020/mutftd.986058>
- Özpulat, F. (2017). Hemşirelik öğrencilerinin şiddet eğilimleri ile toplumsal cinsiyet algıları arasındaki ilişki. *Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi-BÜSBİD*, 2(2), 151-161.
- Pallant, J. (2010). *SPSS survival manual* (4th ed.). McGraw Hill.
- Pınar, G., Doğan, N., Algier, L., Kaya, N. ve Çakmak, F. (2009). Annelerin doğum sonu konforunu etkileyen faktörler. *Dicle Tıp Dergisi*, 36(3), 184-90.
- Seven, N. (2019). *Üniversite öğrencilerinde romantik ilişki kalitesinin evlilik inançlarına etkisi: Selçuk Üniversitesi örneği* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Sakarya Üniversitesi.
- Sever, M. (2015). Kadınlik, annelik, gönüllü çocuksuzluk: Elisabeth badinter'den kadınlik mı annelik mi? Tina Miller'dan annelik duygusu: Mitler ve deneyimler ve Corinne Maier'den no kid üzerinden bir karşılaştırmalı okuma çalışması. *Fe Dergi*, 7(2), 71-86. https://doi.org/10.1501/Fe0001_0000000144
- Spowart, L., Hughson, J. ve Shaw, S. (2008). Snowboarding mums carve out fresh tracks: Resisting traditional motherhood discourse?. *Annals of Leisure Research*, 11(1-2), 187-204. <https://doi.org/10.1080/11745398.2008.9686792>
- Sumbas, E. ve Erdemir, N. (2021). Toplumsal cinsiyet algısı ile duygu düzenleme arasındaki ilişki. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (39), 117-125. <http://dx.doi.org/10.14582/DUZGEF.2021.170>
- Tabachnick, B. ve Fidell, L. (2013). *Using multivariate statistics* (6th ed.). MA Pearson.
- Tosun, C. ve Yazıcı, H. (2021). Algılanan ebeveyn ilişki tutumları ile romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançların evlilik rol beklentileri üzerindeki etkisi: Geleneksel mi, eşitlikçi mi?. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 32(1), 173-188. <https://doi.org/10.33417/tsh.781374>
- Tönbül, Ö. ve Kocayörük, E. (2021). Evli bireylerin erken dönem uyumsuz şemaları ve benlik farklılaşma düzeylerinin evlilik ilişkisi inançlarını yordaması. *Aile Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 4(2), 1-26.

- Türkçapar, M. H. ve Sargın, A. E. (2012). Bilişsel davranışçı psikoterapiler: Tarihçe ve gelişim. *Bilişsel Davranışçı Psikoterapi ve Araştırmalar Dergisi*, 1(1), 7-14.
- Türküm, A. S. (2003). Akılcı olmayan inanç ölçeğinin geliştirilmesi ve kısaltma çalışmaları. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(19), 41-47. <https://doi.org/10.17066/pdrd.17797>
- Uçtu, A. K. ve Karahan, N. (2016). Sağlık yüksekokulu öğrencilerinin cinsiyet rolleri, toplumsal cinsiyet algısı ve şiddet eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(8), 2882-2905. <https://doi.org/10.15869/itobiad.267086>
- Vatandaş, C. (2007). Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin algılanışı. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, (35), 29-56.
- Whatley, M. ve Knox, D. (2005). Scales for measuring college student views of traditional motherhood and fatherhood. *College Student Journal*, 39(3), 588-595.
- Yagan Güder, S. ve Ata, S. (2018). Father involvement, gender perception and children's gender stereotypes. *Universal Journal of Educational Research*, 6(8), 1637-1646. <https://doi.org/10.13189/ujer.2018.060802>
- Yurtsever Kılıçgün, M. ve Kılıçkaya, A. (2016). Geleneksel Annelik Ölçeği'nin psikometrik özellikleri: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(8), 2867-2881. <https://doi.org/10.15869/itobiad.258548>